

Шаповалова К. Г.,
доктор філософії з галузі «Право»

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу правових механізмів, що забезпечують соціальні права державних службовців в Україні. В умовах сучасних трансформацій державного управління та зростання суспільних очікувань щодо якості державних послуг, гарантування соціальних прав державних службовців є ключовим аспектом забезпечення стабільності і ефективності державної служби.

У статті розглядаються особливості правового регулювання соціального захисту, включаючи право на працю, оплату праці, соціальне забезпечення, а також інші соціальні гарантії, передбачені національним і міжнародним соціальним законодавством.

Особлива увага приділяється ролі законодавчих та підзаконних актів у забезпеченні ефективного механізму їх реалізації та захисту. У дослідженні висвітлюється, як сучасне трудове законодавство та акти, що регулюють державну службу, впливають на забезпечення стабільності соціальних прав державних службовців. Автор здійснює порівняльний аналіз українського законодавства з відповідними правовими нормами Європейського Союзу, що дозволяє виявити наявні недоліки у вітчизняній правовій системі і запропонувати шляхи їхнього усунення для наближення до міжнародних стандартів.

Автор також звертає увагу на проблеми, пов'язані з неузгодженістю різних норм права, що регулюють соціальні права державних службовців, зокрема, між законами про державну службу та іншими галузевими актами. Окремо розглядаються питання судового та адміністративного захисту соціальних прав, включаючи аналіз судової практики, яка відображає реальний стан захисту цих прав. Розкрито значення ефективного механізму захисту соціальних прав для мотивації та збереження високопрофесійних кадрів на державній службі.

Ключові слова: правовий механізм, соціальний захист, соціальні права, державні службовці, соціальне законодавство.

Shapovalova K. H. Mechanism for the protection of the social rights of civil servants

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of legal mechanisms that ensure the social rights of civil servants in Ukraine. In the conditions of modern transformations of public administration and the growth of public expectations regarding the quality of public services, guaranteeing the social rights of public servants is a key aspect of ensuring the stability and efficiency of the public service.

The article examines the peculiarities of legal regulation of social protection, including the right to work, wages, social security, as well as other social guarantees provided for by national and international social legislation.

Special attention is paid to the role of legislative and by-laws in ensuring an effective mechanism for their implementation and protection. The study highlights how modern labor legislation and acts regulating the civil service affect the sustainability of the social rights of civil servants. The author carries out a comparative analysis of Ukrainian legislation with the relevant legal norms of the European Union, which allows to identify the existing shortcomings in the domestic legal system and to propose ways to eliminate them in order to approach international standards.

The author also draws attention to the problems related to the inconsistency of various legal norms regulating the social rights of civil servants, in particular, between civil service laws and other sectoral acts. Issues of judicial and administrative protection of social rights are considered separately, including the analysis of judicial practice, which reflects the real state of protection of these rights. The importance of an effective mechanism for the protection of social rights for the motivation and retention of highly professional personnel in the public service is revealed.

Key words: legal mechanism, social protection, social rights, civil servants, social legislation.

Постановка проблеми. Правове регулювання, як реалізації, так й забезпечення соціальних прав державних службовців має велику кількість недоліків. Це стосується надмірних повноважень керівників державної служби щодо допомоги у реалізації соці-

альних прав, наприклад, права на службове житло чи соціально-побутове забезпечення. Крім того, надміру бюрократизованим є процес надання соціального захисту та забезпечення, що збільшує ймовірність помилок у роботі вповноважених посадових осіб. Ще однією проблемою є зміни у законодавство, особливо щодо фінансового забезпечення державних службовців, що можуть порушувати принцип визначеності та не відповідати правовим очікуванням державних службовців, а надалі спричиняти виникнення соціальних ризиків та неможливість забезпечити державним службовцем достатнього рівню добробуту для себе та членів своєї сім'ї. Відповідно, втілення соціальних прав державними службовцями ускладнене великою кількістю об'єктивних економічних та соціальних чинників та ризиком суб'єктивного протиправного впливу на діяльність державного службовця. Така ситуація вказує на гостру необхідність дії механізму захисту соціальних прав державних службовців.

Аналіз механізму захисту соціальних прав державних службовців надасть можливість глибше розкрити його сутність та призначення, а отже й ефективність дії в сучасних умовах зміни соціальних цінностей, підходу до державного управління, контролю та нагляду. Встановлення елементів механізму захисту дозволить краще розуміти, яким саме чином відбувається вплив на відносини із реалізації й забезпечення соціальних прав державних службовців. Це, у свою чергу, розкриє значення кожного з елементів для такого механізму, способи й порядок їх взаємодії. З'ясування елементів механізму захисту соціальних прав державних службовців надасть відповідь на запитання щодо наявності пріоритетних елементів, ролі та місця норм права та органів державної влади в ньому. Не менш важливим є дослідження особливостей кожного елементу механізму захисту соціальних прав, що становить зміст відмінностей від механізмів реалізації та забезпечення. Крім того, висвітлення елементів механізму захисту ілюструватиме варіативність способів та засобів захисту, що є вкрай важливим з огляду на різноманітність правопорушень у соціальній сфері.

Стан опрацювання цієї проблематики.

Варто зазначити, що механізм захисту соціальних прав є ще малодослідженим. Окремі питання загального характеру були висвітлені у наукових роботах наступних науковців: В.А. Багрій, Ю. Г. Барабаш, Ю. А. Будник, Л. М. Булкат, В. Я. Буряк, А. П. Горзов, О. Г. Данильян, О. А. Долгий, Т. П. Єгорова-Луценко, М. І. Іншин, О. С. Кальян, Ю. В. Кузьменко, І. В. Лагутіна, О. В. Муза, В. В. Назаров, Ю. Ю. Пайда, С. П. Параниця, М. І. Попадинець, М. В. Савчин, Д. П. Садчиков, В. В. Скоріков, Б. І. Стахура, Г. В. Форос, Ю. С. Шемшученко, І. А. Шуміло та інші.

Метою статті є аналіз механізму захисту соціальних прав державних службовців та його теоретико-правова характеристика.

Виклад основного матеріалу. Механізм захисту соціальних прав державних службовців об'єднує у собі велику кількість елементів, що гарантують його ефективну дію та відповідність нормам права. Проте, перелік таких елементів, як і розуміння їх значення для функціонування усього механізму захисту є неоднозначним, адже різняться підходи до трактування терміну «захист», що часто охоплює увесь механізм дії права та законодавчого закріплення соціальних прав державного службовця. Однак, такий підхід надміру узагальнює захист, позбавляє його самостійних та властивих лише йому рис, що підкреслюють відмінність від механізму реалізації та забезпечення. Водночас, механізм захисту забезпечує дієвість реалізації та забезпечення, виступає додатковою гарантією їх дії, адже за порушення процесу їх втілення буде застосована юридична відповідальність. Досліджуючи механізм захисту прав та свобод людини О. Г. Данильян розуміє його, як систему із соціальних інститутів, норм права, засобів захисту (цивільно-правові, кримінальні, адміністративні, судові) [1, с. 54]. Погоджуємося із автором щодо тлумачення механізму захисту, як системи, адже це вказує на наявність міцних зв'язків між елементами механізму та свідчить про послідовність та логічність дії механізму, його обумовленість правовими та соціальними чинниками, залежність від чинного законодавства. Дискусійним вважаємо включення до меха-

нізму захисту соціальних інститутів, адже таке поняття не містить чіткого та єдиного розуміння в правовому полі, що особливо небезпечно для захисту соціальних прав державних службовців. Важливо, щоб захист проходив об'єктивно та передбачувано, адже відповідно до законодавства. Включення соціальних інститутів до механізму захисту дозволяється вплив суб'єктивних, політичних, протиправних чинників, що негативно впливатиме на рівень захищеності та привабливість державної служби для кваліфікованих осіб.

Погоджується із наявністю внутрішньої структури механізму захисту прав й інтересів О. В. Муза, однак поділяє її на рівні: нормативний, адміністративно-процедурний, адміністративно-правозастосовчий та інституційний [2, с. 33]. Аналізуючи такий перелік виникає питання щодо розподілу адміністративних процедур та правозастосування від безпосередньої діяльності органів державної влади із захисту соціальних прав державних службовців, адже елементи не повинні бути спільними по змісту та сутності. Крім того, наявність окремих рівнів передбачає наявність ієрархії у дії елементів, хоча їх значення для механізму захисту соціальних прав державних службовців є рівнозначним.

Ю. Ю. Пайда пропонує розглядати захист прав людини, як діяльність компетентних органів щодо правозастосування, яка спрямована на примусове виконання обов'язків, що є невід'ємними від реалізації прав, відновлення таких прав, припинення порушення чи попередження їх [3, с. 55]. Відповідно, механізм захисту соціальних прав державних службовців є неможливим без суб'єктів, що проводять захист. Для запобігання випадкам неправомірного чи не співмірного захисту соціальних прав, захист має здійснювати згідно з законодавством. Тобто, норми права, які входять до механізму захисту охоплюють питання не лише вірного порядку втілення соціальних прав, але й питання процесуального порядку проведення захисту, повноважень органів державної влади, підстав застосування захисту та заходів примусу й юридичної відповідальності.

Децо інший підхід пропонує Б. І. Стахура, що наголошує на динамізмі механізму

захисту, який складається із правових форм, заходів та засобів щодо охорони прав, захисту прав та надання юридичної допомоги [4, с. 50]. Для захисту соціальних прав державних службовців отримання юридичної допомоги не завжди є необхідним, особливо у випадку застосування дисциплінарних стягнень чи захисту в адміністративному порядку, де справа ініціюється за скаргою державного службовця чи після виявлення вповноваженою посадовою особою правопорушення самостійно. Залежно від сутності правопорушення юридична допомога може використовуватися під час розгляду справи порушення соціальних прав у суді. Окремо слід наголосити, що охорона та захист не є тотожними поняттями, адже охорона проводиться щодо усіх соціальних прав державних службовців ще до моменту їх порушення, коли ж робота механізму захисту ініціюється саме неможливістю втілити соціальне право через наявність перешкод та/чи порушень.

Тож, на основі проведеного дослідження можливо дійти висновку, що механізм захисту соціальних прав державних службовців має наступні структурні елементи:

1. Норми права, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців;
2. Форми захисту, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців;
3. Суб'єкти захисту, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців;
4. Юридична відповідальність, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців.

До елементів механізму захисту соціальних прав державних службовців зараховуємо норми права. Такі норми доцільно розподіляти на матеріальні, тобто такі, що деталізують право на захист, встановлюють особливості його втілення для державних службовців та процесуальні норми щодо порядку та процедур із захисту конкретного соціального права. Насамперед, норми права щодо захисту містяться у Конституції України, де ст. 43 визначено право на «захист від незаконного звільнення»; ст. 55 передбачає, що «права

й свободи людини захищаються судом. Кожен може оскаржити в суді рішення чи бездіяльність органів публічної влади. Кожен може звернутися до Уповноваженого ВРУ з прав людини, звернутися із скаргою до КСУ, а після використання усіх національних засобів юридичного захисту звернутися до міжнародних судових установ. Кожен має право захищати свої права у будь-який не заборонений законом спосіб»; у ст. 56 зазначено, що «кожен має право на відшкодування завдане незаконним рішенням, діями чи бездіяльністю органів публічної влади»; ст. 59 вказує на право на «професійну правничу допомогу»; ст. 60 визначає, що «ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні накази чи розпорядження» [5]. Право на захист має загальний характер та може застосовуватися у випадку будь-якого порушення соціальних прав й незалежно від наявності у спеціального правового статусу державного службовця. До прикладу, порушення права на житло чи права на освіту. Разом з тим, особливо важливим є уточнення щодо оскарження у суді рішень органів публічної влади, адже такі впливають на стан матеріального забезпечення державних службовців, на можливість отримати спеціальні блага, як то матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань. Спеціальним є норма щодо відсутності обов'язку виконувати злочинний наказ. Як і решта конституційних норм щодо прав чи гарантій захисту, така норма деталізується в профільному законі, однак не вирішеними залишаються питання «явності» злочинного наказу, відповідальності державного службовця за порушення наказу, якщо його визнають не злочинним або ж навпаки скасування такої відповідальності.

Таким чином, норми права, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців мають наступні особливості:

1. Досліджувані норми права обмежують перелік засобів та форм захисту соціальних прав державних службовців. Обмеження стосуються оперативності дію засобів захисту та відновлення порушених соціальних прав, як у випадку із захистом від незаконного звільнення із посади. Крім того, обмеження можуть стосуватися варіативності засобів захисту,

адже забороненим є страйк. Крім того, недостатньо встановлені засоби охорони соціальних прав державного службовця за наявності підтверджених загроз їх втіленню.

2. Норми права спрямовані на упорядкування застосування засобів захисту та відновлення порушених соціальних прав державних службовців. Упорядкування здійснюється завдяки деталізації порядку втілення права на судовий чи адміністративний захист, визначенню основних прав державних службовців, соціальні права яких було порушено. Не менш важливим є встановлення обов'язків та заборон для вповноважених на захист посадових осіб, строків виконання повноважень та юридичної відповідальності за порушення у юридичній сфері.

3. Норми права механізму захисту соціальних прав державних службовців мають превентивний та каральний характер. Превентивний характер допомагає взаємодіяти механізму захисту соціальних прав із механізмом забезпечення, оскільки запобігає вчиненню правопорушень. Водночас, каральний характер розкривається через обов'язковість застосування юридичної відповідальності для покарання порушника та попередження наступних протиправних дій. Слід зауважити, що відновлення соціальних прав чи компенсація завданої шкоди далеко не завжди є наслідком настання юридичної відповідальності за порушення соціальних прав державних службовців.

Наступним елементом механізму захисту соціальних прав державних службовців вважаємо форми захисту. Аналіз чинного законодавства дозволяє дійти висновку, що державні службовці можуть реалізувати власне право на захист соціальних прав у 3 формах: самозахист, захист в адміністративному порядку та захист у судовому порядку. Звісно, що кожна із форм має власний спосіб втілення, підстави й обмеження в застосуванні.

Щодо самозахисту, як форми захисту соціальних прав державними службовцями, то його тлумачення та визнання серед науковців є доволі спірним. Так, С. П. Параниця під самозахистом прав розуміє сукупність із дозволених та визнаних чи не заборонених державою дій самої людини із припинення

протиправних посягань на її права та свободи або їх порушення без звернення до компетентних органів [6, с. 37]. Тобто, для самозахисту властиво самостійне прийняття рішення державним службовцем про спосіб захисту, який не повинен суперечити законодавству, однак може не залучати інших посадових осіб органів публічної влади. З огляду на визначення усіх прав та обов'язків державного службовця у законодавстві єдиним варіантом самозахисту для них, що поширюється і на соціальні права є утримання від виконання явно злочинного наказу, а також повідомлення про ймовірно злочинний наказ вищим органам державної влади. Відповідно, повністю уникнути комунікації із компетентними органами під час самозахисту для державного службовця не вдасться, проте ключовим являється наявність волі до захисту свого правового положення та не вчинення правопорушення. В контексті захисту соціальних прав бездіяльність щодо вчинення правопорушення разом із повідомленням про злочинний наказ дозволяє уникнути відповідальності разом із збереженням усіх спеціальних прав, надбавок та пенсії, які належать державному службовцю та уникнення численних соціальних ризиків.

Тож, форми захисту, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців володіють наступними особливостями:

1. Форми захисту, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців є взаємозамінними. Тобто, використання права на самозахист чи подання скарги в адміністративному порядку не скасовує право на звернення до суду для державного службовця. Вибір форми захисту соціальних прав обумовлюється обставинами конкретної справи, оперативністю припинення порушення соціальних прав.

2. Форми захисту, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців є обмеженими. У випадку самозахисту обмеження стосується дозволених варіантів поведінки, що стосується лише бездіяльності у виконання явно злочинного наказу. Обмеженим є й адміністративне оскарження, яке в питаннях проходження державної служби розглядається лише керівником державного

службовця. Обмеження у судовому розгляді стосуються неможливості більш оперативного проведення адміністративного судочинства, як це характерно для цивільного.

3. Форми захисту, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців мають системний характер. Тобто, кожна форма захисту є логічно групованим набором із засобів, способів та методів захисту соціальних прав. Її застосування узгоджується із законодавством та відповідає сутності правопорушення. Порушення системності у застосуванні форми захисту соціальних прав державного службовця призведе до її не ефективності у досягненні мети з припинення правопорушення та відновлення порушених соціальних прав.

Також, елементом механізму захисту соціальних прав державних службовців є суб'єкти захисту. Таких суб'єктів є декілька, які різняться за напрямом своєї діяльності та засобами захисту соціальних прав. Найперше, суб'єктами захисту соціальних прав можливо вважати безпосереднього керівника державного службовця та керівника державної служби, що забезпечують комфортні та безпечні умови проходження державної служби, а також допомагають із втіленням інших соціальних прав. Відповідно до ст. 63 Закону України «Про державну службу» обов'язками керівника державної служби є «здійснення контролю за виконанням посадових обов'язків державними службовцями; забезпечуватися таке виконання, у тому числі шляхом дисциплінарних стягнень; проведення профілактичних заходів за запобігання дисциплінарним проступкам; своєчасне їх виявлення та припинення» [7]. Тобто, керівник державної служби захищає соціальні права державних службовців, як через припинення протиправних дій, так й створення умов, які усувають потребу в протиправних діях, що особливо стосується належного матеріального та соціального забезпечення. Керівник державної служби не лише має право, але й зобов'язаний виявляти правопорушення та застосовувати дисциплінарні стягнення разом зі повідомленням про це вищих органів, адже в іншому випадку юридична від-

повідальність за вчинення правопорушення буде поширюватися і на керівника.

Таким чином, суб'єкти захисту соціальних прав державних службовців, як елемент механізму захисту таким прав володіють наступними особливостями:

1. Суб'єкти захисту соціальних прав державних службовців є не спеціалізованими. Тобто, соціальні права охоплюються із загальною компетенцією щодо контролю, нагляду, захисту та судового розгляду. Така ситуація є неоднозначною з огляду на необхідність оперативності відновлення порушених соціальних прав, проте відповідає економічним можливостям держави та оптимальній організації державного управління.

2. Діяльність суб'єктів захисту соціальних прав державних службовців доповнює та не виключає один одну. Такий підхід дозволяє обрати найбільш доцільний варіант захисту соціальних прав в конкретній ситуації та змінити його, якщо він виявився менш ефективним. Крім того, варіативність суб'єктів захисту зменшує негативні наслідки від випадків незаконної чи корупційної діяльності одного із суб'єктів захисту.

3. Суб'єкти захисту соціальних прав державних службовців забезпечують динамічність дії механізму захисту. Завдяки їх діяльності норми права втілюються та пристосовуються до реальних правовідносин та виконують своє завдання. Тлумачення ж норм права посадовими особами вповноважених на захист соціальних прав державних службовців органів державної влади гарантують гнучкість та ефективність завдяки високому рівню правосвідомості та використанні правових принципів, незважаючи на першочергово імперативний метод правового регулювання захисної діяльності.

Останнім елементом механізму захисту соціальних прав державних службовців вважаємо юридичну відповідальність. Складність дослідження юридичної відповідальності за порушення соціальних прав державних службовців пояснюється її не спеціалізованим характером та наявністю різних видів. До прикладу, В. В. Скоріков пропонує розподіляти відповідальність державних службовців на соціальну (моральну та громадянську) й юри-

дичну (конституційну, кримінальну, матеріальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову) [8, с. 150]. Соціальна відповідальність впливає лише на рівень правосвідомості усіх учасників відносин із реалізації соціальних прав державним службовцем, однак в сучасних умовах не може суттєво вплинути на правове становище лише тих державних службовців. Юридична відповідальність для державних службовців, також, не може бути визначена на конституційному рівні, оскільки вид покарання чи відновлення соціальних прав не встановлюється. Тому, більш доречним буде дотримання саме засад застосування юридичної відповідальності та проведення захисту, які й встановлені у Конституції України.

Окремо слід розглянути проблему отожднення юридичної відповідальності та засобів покарання за правопорушення, хоча останнє далеко не завжди є метою дії механізму захисту соціальних прав державних службовців. В контексті досліджуваної теми, захист повинен проводитися щодо відновлення порушених соціальних прав, надання компенсації за завдану матеріальну шкоду, а також забезпечення можливості надалі перебувати на посадах у державній службі. Відповідно, юридична відповідальність, як інструмент покарання застосовується уже додатково для запобігання протиправній поведінці у майбутньому, ілюстрування невідворотності настання негативних наслідків за порушення соціальних прав. Тому, можливо розподіляти юридичну відповідальність на ту, що застосовується для захисту соціальних прав державних службовців та ту, що застосовується для покарання. Хоча обидва види мають примусовий характер, в останній вид має більш різноманітні засоби притягнення до відповідальності, а кошти, сплачені правопорушником надходять до держави, а не відшкодовують завдану шкоду. Важливо, що наведені види юридичної відповідальності можуть бути застосовані одночасно та не суперечать один одному.

Найперше, порушник соціальних прав державних службовців може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, що встановлена у главі 2 Закону України «Про

державну службу». Притягнення до дисциплінарної відповідальності має внутрішній характер, тобто правопорушник, також, володіє спеціальним правовим статусом державного службовця. Саме правопорушення може стосуватися надання недостовірних даних, вимагання отримання неправомірної вигоди, погрози звільнення чи настання інших соціальних ризиків для державного службовця. Досліджуючи процес притягнення до дисциплінарної відповідальності А. П. Горзов зазначає, що застосування дисциплінарних стягнень є недостатньо публічним. Надання громадськості інформації про дисциплінарні правопорушення державних службовців сприятиме підвищенню їх дисципліни та зростанню довіри населення [9, с. 52]. Для захисту соціальних прав державних службовців публічність дозволить зменшити випадки правопорушень разом із випадками її неправомірного використання для вчинення тиску на поведінку державного службовця, адже дисциплінарні стягнення впливають на обсяг його соціальних прав. Слід зазначити, що дисциплінарна відповідальність за порушення соціальних прав державних службовців направлена на усунення перешкод в їх реалізації та використовується лише в тих випадках, коли адміністративного чи кримінального правопорушення не було вчинено.

Ще одним видом юридичної відповідальності, яка направлена на відновлення соціальних прав державних службовців чи компенсацію завданої правопорушенням шкоди є цивільно-правова. Аналізуючи Цивільний кодекс України, окрім загальних положень щодо відшкодування майнової та моральної шкоди, у ст. 1173–1175 передбачає відшкодування шкоди, яка завдана органом публічної влади, нормотворчою діяльністю такого органу чи його посадовими особами [10]. Тобто, цивільно-правова відповідальність може бути застосована і в публічно-правових спорах, якщо наявна матеріальна шкода для державного службовця чи членів його сім'ї. До цивільно-правової відповідальності може бути притягнуто виключно судом й розмір компенсації також доводиться у суді. Наявність відшкодування завданої шкоди дозволяє державному службовцю відновити

звичний рівень матеріального забезпечення та покрити витрати пов'язані із таким відновленням. Особливістю цивільно-правової відповідальності є те, що вона може застосовуватися разом із кримінальною чи адміністративною, якщо державний службовець виявить таке бажання та подасть позов до суду. Проблемним аспектом її застосування є надмірна тривалість, що може поглибити негативні наслідки, а також складність отримання підтверджуючих документів державним службовцем, адже вони знаходяться в органах публічної влади. Варто уточнити, що відшкодування шкоди за порушення соціальних прав державного службовця повинно бути співмірним вчиненому правопорушенню. Тому, спірним є відшкодування моральної шкоди за порушення соціальних прав, яка далеко не завжди присутня, а її доведення потребує вказівки на фактичні негативні наслідки.

Тож, юридична відповідальність, як елемент механізму захисту соціальних прав державних службовців має наступні особливості:

1. Юридична відповідальність за порушення соціальних прав державних службовців має примусовий характер. Тобто, застосування юридичної відповідальності є безальтернативним та здійснюється незалежно від погодження та волі особи-порушника. Разом з тим, повноваження щодо застосування є спеціальними та їх межі чітко визначені законодавчо, що запобігає перевищенню чи зловживанню.

2. Юридична відповідальність за порушення соціальних прав державних службовців є матеріальною. Така ситуація обумовлюється можливістю відновлення соціальних прав лише за допомогою коштів та залежністю здатності втілювати соціальні права від матеріального забезпечення державного службовця та його членів сім'ї. Водночас, матеріальна юридична відповідальність може доповнюватися іншими видами захисту та покарання залежно від виду правопорушення.

3. Юридична відповідальність за порушення соціальних прав державних службовців спрямована і на захист, і на покарання. Застосування покарання необхідне для запо-

бігання наступним протиправним діям та зменшенню кількості порушень соціальних прав державних службовців загалом. Захист полягає у відновленні можливості втілювати свої соціальні права державним службовцем чи членами його сім'ї.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження можливо дійти висновку, що механізм захисту державних службовців має декілька форм реалізації, вибір між якими обумовлений законодавством та волею державного службовця. Правове регулювання дії механізму захисту слід вдосконалити щодо деталізації повноважень суб'єктів захисту та збільшення їх профільності саме на захисту

соціальних прав державних службовців. Крім того, більшого захисту потребує збереження спеціального правового статусу державного службовця в умовах скарги на дії керівництва. Аналіз елементів механізму захисту соціальних прав державних службовців свідчить про рівність у їх взаємодії та їх взаємозалежність, а тому недоліки дії хоча б одного з них впливає на загальну результативність. Також, було встановлено, що механізм захисту соціальних прав державних службовців окрім захисної, виконує й превентивну функцію, адже запобігає вчиненню правопорушень завдяки ілюструванню негативних наслідків й їх невідворотності для порушника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Данильян О. Г. Механізм захисту прав людини в сучасному суспільстві: теоретико-правовий дискурс. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2013. № 4. С. 48-55.
2. Муза О. В. Адміністративно-правовий механізм захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, 2014. № 6. С. 32-36.
3. Пайда Ю. Ю. Визначення юридичних гарантій як елемент захисту прав людини. Науковий вісник публічного та приватного права, 2018. Вип. 2. С. 50-54.
4. Стахура Б. І. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право, 2015. Вип. 30(1). С. 48-59.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996 р. № 30. Ст. 141.
6. Параниця С. П. Самозахист прав в адміністративному праві. Адміністративне право та процес України: пріоритетні напрями розвитку в умовах демократизації: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті доктора юридичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України Леоніда Васильовича Ковалю. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. С. 35-38.
7. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. №. 4. С. 43.
8. Скоріков В. В. Види відповідальності державних службовців. Державне управління та місцеве самоврядування, 2017. Вип. 1. С. 145-151.
9. Горзов А. П., Долгий О. А. Дисциплінарна відповідальність державних службовців. Науковий часопис Національної академії прокуратури України, 2017. № 1. С. 48-54.
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 40. С. 356.